

УДК 159.92:95

DOI <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.5-1.11>**Ю. М. Терлецька**кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національний університет «Львівська політехніка»

ПСИХОЕМОЦІЙНА ДЕПРИВАЦІЯ ЛЮДИНИ: ОСНОВНІ АСПЕКТИ

У роботі обґрунтовано сутність і основні аспекти психоемоційної депривації людини, яка негативно позначається на її розвитку, соціалізації, вчинках, поведінці й діяльності. Науково доведено, що психоемоційна депривація людини являє собою більшою чи меншою мірою деструктивний процес функціонування емоційної сфери її психіки, який спричинився, або повну відсутність чи тривалу нестачу позитивних емоцій і почуттів, які мав би генерувати значущий об'єкт, або тривале незадоволення значущих для людини емоційних потреб інших сторін життєдіяльності, що породжує стійкі негативні емоції та почуття в емоційній сфері, енергетичний потенціал яких за домінування неї позитивним втручається в процеси операційно-функціональної діяльності психіки людини і через неї впливає на її розвиток, адаптацію, соціалізацію, поведінку і діяльність. Деструктивний процес функціонування емоційної сфери психіки людини спричиняється впливом накопиченого в ній негативного енергетичного потенціалу, величина якого перевищує позитивний. Цей процес негативно впливає на функціонування і емоційної сфери, і всієї психіки за допомогою впливу на психічне різних її сфер, змінюючи величину їхнього енергетичного потенціалу (інформації та її значущості). Що більша величина негативного енергетичного потенціалу в емоційній сфері, тим потужніший деструктивний процес перебігає в ній і більш вагомий вплив здійснює на інші сфери психіки. Такий деструктивний процес виникає за: 1) повної відсутності чи тривалої нестачі емоцій і почуттів, які породжує значущий об'єкт (окрема особа, сім'я, соціальна група, навчальний заклад, трудовий колектив, місце проживання, економіка, суспільство, Батьківщина тощо) внаслідок відсутності або розриву емоційних зв'язків з ним; 2) умов тривалого незадоволення значущих для людини емоційних потреб інших напрямів життєдіяльності (наприклад, професійної діяльності, до якої людина байдужа чи відчуває відразу, особистого життя, що не склалося, самоствердження, накопичення матеріальних цінностей, колекціонування, романтизму, екстремальності, насолоди та ін.). Загалом психоемоційна депривація властива як дитині, так і дорослій людині.

Ключові слова: психічна депривація людини, емоційна сфера людини, емоції та почуття як внутрішнє психічне, енергетичний потенціал емоцій і почуттів, функціонування психіки людини, деструктивний процес функціонування емоційної сфери людини.

Постановка проблеми. Емоційна сфера людини відіграє важливу роль в її життєдіяльності. Емоції та почуття впливають на функціонування всіх інших сфер психіки, визначають характер індивідуальних властивостей особистості людини та інтенсивність їх прояву в процесі поведінки і діяльності, штовхають на різні, іноді невиправдані вчинки, дії тощо. Власне, емоції і почуття є своєрідними потужними енергетичними джерелами, які в одному випадку – за позитивного спрямування значно активізують життєдіяльність, перетворюючи її на радість буття, що приносить задоволення, натхнення, сприяє досягненню високих результатів, надихає на творчість, успіхи, одним словом, окрилює; в іншому випадку – за негативного спрямування роблять життя людини буденним, сірим, сумним, нещасливим, страждальним тощо. Слід зауважити, що частина психологів-кліністів і психіатрів переконані в тому, що різні види психопатології та порушення адаптації є наслідком «хвороби емоційної сфери» [14].

До негативних явищ емоційної сфери людини належить і психоемоційна депривація, котра як

явище психіки у прямій постановці досліджується нами вперше. Вона, на нашу думку, незалежно від того знаємо ми про неї чи не знаємо суттєво позначається на розвитку, поведінці й діяльності людей різного віку. Однак ця проблема у психологічній науці до цього часу не знайшла належного осмислення. У науці певною мірою накопичені різні результати досліджень емоційної сфери людини, які пов'язані і з психоемоційною депривацією. Таке становище вимагає повного розкриття сутності й змісту психоемоційної депривації людини як явища її психіки. Нагальним є завдання розкриття тих змістових і структурних параметрів психіки людини, якими представлена психоемоційна депривація в ній, а також виявлення засобів її впливу на інші сфери психіки та її операційно-функціональну діяльність у цілому. Залишається нез'ясованим питання про деприваційні умови, в котрих виникає психоемоційна депривація людини, а також засоби, за допомогою яких вона впливає на розвиток, активність, зміну і трансформацію особистості тощо. Отже, дослідження психоемоційної депривації людини

є актуальним як для теорії, так і для практики психологічної науки. На основі отриманих знань можна буде розробити психологічні заходи щодо формування в особистості емоційної стійкості до життєвих негараздів, попередження розвитку в неї психопатичного «безчуттєвого» характеру, депресії та психозу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Насамперед акцентуємо увагу на тому, що поняття «психоемоційна депривація людини» в науці нами вживається вперше. Чому більш правильним у змістовому плані з наукової точки зору є термін «психоемоційна депривація», а не «емоційна депривація», ми дамо відповідь на основі результатів аналізу попередніх і наших досліджень з проблем, які стосуються функціонування емоційної сфери людини та її впливу на операційно-функціональну діяльність усієї психіки.

Вивчення змін у функціонуванні емоційної сфери людини під впливом незадоволення нею тих чи інших емоційних потреб зародилося в теорії психоаналізу З. Фрейда, який у своїй ранній праці (близько 1900 р.) вважав, що емоційне ставлення дитини до матері базується на безпосередньому задоволенні сексуального інстинкту, оскільки перші сексуальні імпульси, на його думку, дитина спрямовує на свою матір, так само як свої перші імпульси ненависті – на свого батька. Однак за результатами дослідження нарцисизму (1914 р.) З. Фрейд корегує свої попередні погляди, ставлячи у центр емоційні зв'язки з іншою особою, ввівши й обґрунтувавши поняття «анаклітичне» ставлення» (*тобто ставлення до особи, яка надає їжу, одяг і захист – зауваж. Ю.Т.*) до іншої особи, розуміючи під нею насамперед матір. На цьому підґрунті Р. Шпіц [21], Д. Бенджамін [10] та ін. продовжили дослідження депривації, котра, на їхню думку, полягає в не досить вираженому (дефіцитному) чи насильно перерваному зв'язку дитини з об'єктом її інстинктивних тенденцій, передусім у порушенні емоційних зв'язків з матір'ю. Приміром, психічна депривація дитини розглядається А. Фрейд крізь призму «тривоги розлучення», коли протест маленьких дітей проти відсутності матері сягає болісних та психологічно деструктивних форм і параметрів [15].

Згодом порушення емоційної сфери дитини, які пов'язані зі ставленням до матері чи з її відсутністю, Дж. Боублі назвав «материнською депривацією», акцентуючи увагу на важливості для дітей, особливо маленьких, емоційного зв'язку з матір'ю [11]. При цьому він підкреслює, що психічна депривація – це ситуація, за якої дитина страждає від недостатності емоційних зв'язків з матір'ю, що зумовлює низку порушень психічного здоров'я. Дослідник виділяє явну і приховану (замасковану) емоційну депривацію дитини. Якщо явну емоційну депривацію дитини можна спостерігати, порівню-

ючи прояви емоцій, з одного боку, у присутності матері, а з іншого – в ситуації її відсутності біля дитини, то прихована (замаскована) депривація не така очевидна. Вона виникає за зовні сприятливих умов, котрі, однак, не дають можливості задоволення значущих для дитини емоційних потреб. На думку Дж. Боублі, приховану (замасковану) емоційну депривацію можна спостерігати і там, де не відбулося прямої розлуки матері з дитиною, однак їхні взаємини з якоюсь причиною є незадовільними для дитини [11].

Загалом дослідники стверджують, що материнська депривація згубно відображається на всіх етапах дитячого дорослішання, внаслідок цього спотворюється ставлення маленької особистості до самої себе, знижується її поведінкова, соціальна і фізична активність. На цій основі у психічно (емоційно) депривованих дітей спостерігається затримка в розвитку за всіма основними параметрами.

На думку Дж. Гевірца, психічна (емоційна) депривація полягає в наявності ситуації, коли дитині спочатку достатньою мірою надаються соціальні та інші (в тому числі й емоційні) стимули у відповідному співвідношенні, внаслідок чого вони набувають для неї великої значущості, що сприяє виникненню позитивних емоцій, однак пізніше їх раптово забирають, що породжує негативні емоції та почуття [16].

Як бачимо, незадоволення дітьми емоційних потреб різного характеру розглядається дослідниками як причина виникнення в них стійких негативних емоцій і почуттів, котрі, своєю чергою, негативно позначаються на їхньому психічному здоров'ї, розвитку, поведінці.

Нині частина дослідників продовжує пов'язувати емоційну депривацію із «дефіцитом яскравих вражень у житті людини, недоліками емоційного спілкування, інформації тощо» [1, с. 5]. Однак у цьому разі також наявна, по-перше, психопізнавальна депривація, оскільки ненадходження інформації із зовнішнього середовища може бути причиною недостатньої функціональної спроможності психічних пізнавальних процесів; по-друге, психосоціальна депривація внаслідок того, що відсутнє адекватне соціальне середовище.

Зміни у функціонуванні емоційної сфери людини також були виявлені під час дослідження сенсорної депривації. Це стосувалося насамперед тривоги і страху піддослідних, які найчастіше виникали під час експериментів. Тому до терміна «сенсорна депривація» додалися терміни «емоційно-інформаційний голод» і «сенсорний голод», з якими дослідники пов'язують повну відсутність або нестачу емоційних зв'язків чи емоцій. На цій підставі Е. Берн зробив висновок, що «відсутність емоційних зв'язків для людини може закінчитися фатально. Ці свідчення підтверджують, що є

сенсорний голод і потреба в житті дитини стимулів, які забезпечують їй фізичний контакт» [2, с. 6].

У 80-х роках ХХ століття чехословацькі дослідники Й. Лангмейєр і З. Матейчек обґрунтували «багаторівневу» теорію психічної депривації, в якій незадоволення потреб дитини в позитивних і бажаних емоціях звели в одне ціле і назвали емоційною депривацією, під якою розуміють «недостатню можливість для встановлення інтимного емоційного ставлення до якої-небудь особи або розрив подібного емоційного зв'язку, якщо такий уже був створений» [9, с. 251]. До слова, емоційна депривація у їхній «багаторівневій» теорії психічної депривації є однією з її чотирьох форм (за термінологією вищезгаданих дослідників – зауваж. Ю.Т.).

Разом із тим частина дослідників, у тому числі й нашого часу, пов'язує емоційну депривацію зі збідненим середовищем, яке власне і спричиняє сенсорний голод, не може генерувати необхідні для особи емоції та почуття. Така позиція підтверджується дослідженням дітей, які перебувають у дитячому будинку, інтернаті чи лікарні [6], дорослих – у пенітенціарних закладах [7].

За розбіжності поглядів дослідників на сутність емоційної депривації дитини спільним є те, що вона, на їхню думку, полягає, по-перше, в не досить стійкому або перерваному зв'язку з об'єктом інстинктивних тенденцій, насамперед з матір'ю; по-друге, в обмеженні контакту із зовнішнім соціальним середовищем, сім'єю, друзями тощо внаслідок перебування в закладах закритого типу або з обмеженим доступом інших людей [6; 19; 20]. Для цього Р. Шпіц вводить поняття «госпіталізм» (перебування дитини в лікувальних закладах) [19], яке радше розкриває деприваційні умови, а не сутність емоційної депривації дитини.

Вивчаючи емоційну депривацію дорослих, Б. Єржабкова розуміє її як негативну їх реакцію (роздратування та незадоволення) в різних ситуаціях, зумовлених нестачею чогось [8].

Однак, на нашу думку, окремо взяті роздратування, незадоволення, навіть гнів не є емоційною депривацією, проте можуть бути її наслідками.

Таким чином, вищезгадані результати дослідження не дають відповіді на питання: як відображена і чим представлена емоційна депривація як вид психічної депривації у психіці людини, її емоційній сфері? Не розкрито психічного знаряддя трансформації нестачі для людини емоційних зв'язків, загалом емоцій та почуттів у процес функціонування її психіки, тобто їхнього впливу на зміни психічних процесів, психічних властивостей і психічних утворень, які, своєю чергою, включаються в процеси мотивації, спричиняють зміну поведінки людини, формують той чи інший її психічний стан та ін. Тому емоційну депривацію в такому тлумаченні, в якому вона подана у працях Р. Шпіца

[19; 20], Дж. Боублі [11–13], У. Голдфарба [17; 18], Я. Гошовського [6] та ін., у повному розумінні не можна назвати психічною депривацією людини з огляду на те, що вона ними не розкривається як явище її психіки, а розглядається, по-перше, як умови, які призводять до депривації (деприваційні умови), по-друге, як негативні наслідки її впливу на розвиток, поведінку і діяльність особистості. Але психічна депривація є явищем психіки і стосується функціонування останньої.

Тому, на нашу думку, більш точним є поняття «психоемоційна депривація людини», оскільки воно власне відображає змінені параметри емоційної сфери та психіки загалом у контексті її цілісного функціонування, а вже посередництвом цього емоції та почуття беруть участь у спрямовуванні вчинків і поведінки людини як незалежний компонент, втручаючись у них на різних стадіях – усвідомлення потреби, оцінки ситуації, мотивування, ухвалення рішення, його реалізації та оцінки досягнутого результату.

Мета статті. Спираючись на вищевикладене, мета дослідження полягає у з'ясуванні сутності й основних аспектів психоемоційної депривації людини як явища її психіки.

Виклад основного матеріалу. У процесі дослідження психоемоційної депривації нами використано психоенергетичний та енергетично-психофункціональний підходи, котрі розкриті у працях М. Варія [4; 23], а також голістичний підхід і теоретичні методи: аналіз, синтез, конкретизація, узагальнення, аналогій і моделювання.

Виходячи зі змісту психоенергетичного підходу, ми розглядаємо емоції та почуття як внутрішнє психічне, котре існує у формі психічної енергії (псі-енергії), яка є носієм певної інформації та водночас її об'єктивної/суб'єктивної значущості. Конкретне внутрішнє психічне, утворене на основі тієї чи іншої емоції чи почуття, володіє певною величиною енергетичного потенціалу, від котрого залежить вплив цього психічного на інше психічне у процесі функціонування психіки людини. Що більша величина енергетичної потужності емоції чи почуття (позитивної чи негативної), тим з більшою силою вони впливають на інше психічне людської психіки.

Енергетично-психофункціональний підхід розкриває алгоритм операційно-функціональної діяльності психіки людини, котра виконується посередництвом псі-програм, котрі забезпечують взаємодію різного внутрішнього і зовнішнього або внутрішньо-внутрішнього психічного (псі-енергії), тобто їх інформації та її суб'єктивної значущості. У результаті такої взаємодії відбувається утворення нового психічного (нових емоцій і почуттів), котре, своєю чергою, включається у псі-програми, що спрямовують свій енергетичний потенціал (ресурс) на реалізацію інформації, закладеної у

фіксованій установці [5]. Енергетичний потенціал (ресурс) нового психічного залежить від ступеня суб'єктивної значущості (енергетичної потужності) для людини інформації, закладеної у фіксовану установку, що утворилася під дією внутрішнього чи зовнішнього психічного. Цей підхід також указує на те, що, по-перше, енергетичний потенціал психічного може бути позитивним або негативним; по-друге, його величина може змінюватися – збільшуватися чи зменшуватися [23].

Голістичний підхід указує на те, що будь-яке явище потрібно розглядати в його цілісності, єдності з іншими. Так, у процесі дослідження психоемоційної депривації людини важливо враховувати, по-перше, повну картину її прояву не лише в емоційній сфері, а й у всій психіці; по-друге, роль, місце і значення в операційно-функціональній діяльності всієї психіки.

Для розкриття сутності психоемоційної депривації також уточнимо, що ми розуміємо під поняттями «переживання», «емоція» і «почуття», оскільки в науці з цих питань наявні надто різні точки зору. Ми не вдаватимемося до їхнього аналізу, виходячи з того, що вони досить висвітлені у численних працях, однак зауважимо, що власне в цих питаннях між дослідниками емоційної сфери людини є найбільші розбіжності. Одні з них називають почуттями те, що інші називають емоціями або афектами, другі – вважають почуття простими, які є нерозкладними, кінцевими явищами, що змінюються лише кількісно, треті – на перше місце ставлять емоції, а почуття похідними від них, четверті – вважають первинною ланкою афекти тощо.

Також виникає питання про той головний компонент, на основі якого виникають і проявляються емоції та почуття.

За М. Варієм, таким компонентом є переживання, котре являє собою внутрішнє психічне з різним за полярністю (позитивною (+) чи негативною (-)) і величиною психоенергетичним потенціалом P , що детермінує ефективність функціонування всіх підсистем психіки або внаслідок загострення незадоволення деякої емоційної потреби і емоційного відображення предмета незадоволення, котрий відповідає їй (негативні емоції та почуття), або внаслідок цілковитого задоволення емоційних потреб (позитивні емоції та почуття) [3].

Звідси емоції являють собою переживання людиною ситуативного чи дієвого значення предметів та явищ минулого, теперішнього або майбутнього, а почуття – переживання життєвого сенсу предметів та явищ [3, с. 181].

Емоції та почуття існують не абстрактно, а відображені у психіці людини у вигляді певного внутрішнього психічного (психічних утворень) зі своїм енергетичним потенціалом. За допомогою взаємодії внутрішнього і зовнішнього та внутрішньо-вну-

трішнього психічного величина негативного енергетичного потенціалу емоційної сфери людини може зростати внаслідок відсутності чи тривалої нестачі позитивних емоцій і почуттів, які породжує значущий об'єкт (окрема особа, сім'я, соціальна група, навчальний заклад, трудовий колектив, місце проживання, економіка, суспільство, Батьківщина тощо), або внаслідок тривалого незадоволення значущих для неї певних емоційних потреб інших напрямів життєдіяльності. На основі накопичення негативного енергетичного потенціалу (P_n) в емоційній сфері психіки людини до критичної величини (P_{nk}) починається процес його інтенсивного впливу на інше психічне – емоції та почуття своєї сфери, а також на внутрішнє психічне інших сфер психіки. Критична величина негативного енергетичного потенціалу емоційної сфери (чи будь-якої іншої) – це та точка, з якої він переважає над її позитивним потенціалом (P_p), починає домінувати в ній ($P_{nk} > P_p$), впливаючи на інше психічне, в тому числі й інших сфер психіки.

Цей вплив виявляється як деструктивний процес, оскільки накопичений негативний енергетичний потенціал дезорганізує, дестабілізує функціонування не лише емоційної сфери, а й всієї психіки, змінюючи величину енергетичного потенціалу (інформації та її значущості) різного психічного інтелектуальної, мотиваційної, вольової та ціннісно-сислової сфер, їх параметрів. Зміна інформації полягає у зміні її змісту, зміна (збільшення чи зменшення) енергетичного потенціалу – в підвищенні чи пониженні ступеня значущості того, що закладено в цій інформації.

Суб'єктна значущість емоцій та почуттів має оцінно-пізнавальний, афективний та спонукальний складники.

Оцінно-пізнавальний складник полягає у розшифруванні змісту інформації та оцінки того, що закладено в інформації самої емоції і/чи почуття, а також задоволення чи незадоволення своїх емоційних потреб. Афективний складник пов'язаний з переживанням людиною задоволення чи незадоволення значущих для неї емоційних потреб, що підвищує рівень величини енергетичного потенціалу. Спонукальний складник виражається в тому, що переживання людиною неможливості задоволення значущих для неї емоційних потреб трансформується у мотиви активного пошуку способів, діяльності щодо їх задоволення або зменшення переживання.

Зазначені три складники взаємопов'язані, хоча можуть бути виражені різною мірою.

Власне, таким чином негативні емоції та почуття впливають на інтелектуальну, мотиваційну, вольову та ціннісно-сислову сфери людини, тобто на функціонування її психіки загалом.

Виходячи з вищевикладеного, на нашу думку, психоемоційна депривація людини являє собою

більшою чи меншою мірою деструктивний процес функціонування емоційної сфери її психіки на основі наявності та домінування в ній негативних емоцій і почуттів, що відповідає закономірностям прояву психічної депривації [22]. Цей деструктивний процес виникає за: 1) повної відсутності чи тривалої нестачі емоцій і почуттів, які породжує значущий об'єкт (окрема особа, сім'я, соціальна група, навчальний заклад, трудовий колектив, місце проживання, економіка, суспільство, Батьківщина тощо) внаслідок відсутності або розриву емоційних зв'язків з ним; 2) умови тривалого незадоволення значущих для людини емоційних потреб інших аспектів життєдіяльності (наприклад, професійної діяльності, до якої людина байдужа чи відчуває відразу, особистого життя, що не склалося, самоствердження, накопичення матеріальних цінностей, колекціонування, романтизму, екстремальності, насолоди та ін.).

Таким чином, психоемоційна депривація людини являє собою більшою чи меншою мірою деструктивний процес функціонування емоційної сфери її психіки, який спричинився або повною відсутністю чи тривалою нестачею позитивних емоцій і почуттів, які мав би генерувати значущий об'єкт, або тривалим незадоволенням значущих для людини емоційних потреб інших сторін життєдіяльності, що породжує стійкі негативні емоції та почуття в емоційній сфері, енергетичний потенціал яких за домінування над позитивним втручається в процеси операційно-функціональної діяльності психіки людини і через неї впливає на її розвиток, адаптацію, соціалізацію, поведінку і діяльність.

Загалом психоемоційна депривація властива як дитині, так і дорослій людині. Вона виникає за таких деприваційних умов:

1) відсутності можливостей пережити позитивні емоції та почуття, які людина очікує від значущого об'єкта;

2) відсутності можливостей встановлювати інтимно-емоційні стосунки з тими людьми, які для особистості є значущими (особливо ніжності, теплоти, пестощів, співчуття, любові тощо);

3) відсутності середовища, в якому наявні контакти, що породжують позитивні емоції та почуття;

4) відсутності звичного емоційного оточення, що актуалізує відчуття страху, самотності, незадоволення, дає змогу домінувати емоціям суму, розпачу тощо;

5) недостатньої емоційної близькості зі значущими людьми через:

– нездатність людини встановити з ними тісний емоційний зв'язок;

– незрілість почуттів і характеру у значущих людей;

– емоційну нестійкість значущих людей (агресивність, емоційні зриви, психічні розлади тощо);

– позицію значущих людей, які не допускають тісного контакту з такою людиною;

– завантаженість значущих людей роботою;

– захоплення значущих людей іншими особами чи особою або якоюсь справою;

– емоційну холодність, байдужість, незрілість почуттів значущих людей (нездатність проявляти ніжність, ласку, теплоту, щирість, радість під час зустрічі, глибокі почуття і співчуття, відповідати емоційно піднесеними теплими поривами на емоційні пориви іншої людини тощо);

– неповносправність значущих людей (глухота, німота, сліпота, наявність інвалідності, яка не дає змогу активно взаємодіяти й адекватно відповідати на емоції та почуття);

– етнічні, релігійні, культурні та інші обмеження.

Негативний енергетичний потенціал, який породжений деструктивним процесом функціонування емоційної сфери психіки людини, впливаючи на інші сфери психіки, змінює якість процесу її операційно-функціональної дієздатності, бере участь у формуванні псі-програм поведінки як незалежний агент.

Прояв психоемоційної депривації може виявлятися у діапазоні від легких емоційних порушень, котрі ще вписуються в рамки нормальної емоційної картини, аж до грубих, котрі являють картину психопатичних, невропатичних і психотичних ознак, що відображається на розвитку інтелекту, характері, поведінці й діяльності людини.

Ступінь емоційних порушень залежить від величини енергетичного потенціалу негативного психічного, тобто емоцій та почуттів, які виникли внаслідок незадоволення людиною потреб у необхідних емоційних зв'язках, позитивних емоціях і почуттях. Цей негативний енергетичний потенціал психоемоційної депривації людини збільшує астеничну енергетичну потужність її емоційної сфери, котра з більшою силою впливає на психічне інших сфер психіки, викликаючи психічні розлади, нервові зриви, депресивні стани, психічну ентропію тощо.

Висновки і пропозиції. За результатами дослідження доведено, що психоемоційна депривація людини являє собою більшою чи меншою мірою деструктивний процес функціонування емоційної сфери її психіки, який спричинився або повною відсутністю чи тривалою нестачею позитивних емоцій і почуттів, які мав би генерувати значущий об'єкт, або тривалим незадоволенням значущих для людини емоційних потреб інших сторін життєдіяльності, що породжує стійкі негативні емоції та почуття в емоційній сфері, енергетичний потенціал яких за домінування над позитивним втручається в процеси операційно-функціональної діяльності психіки людини і через неї впливає на її розвиток, адаптацію, соціалізацію, поведінку і діяльність.

Деструктивний процес функціонування емоційної сфери психіки людини виникає внаслідок накопичення в ній негативного енергетичного потенціалу до критичної величини, з якої той починає домінувати над позитивними емоціями і почуттями, дезорганізуючи, дестабілізуючи функціонування, по-перше, емоційної сфери, по-друге, всієї психіки за допомогою впливу на психічне різних її сфер, що призводить до зміни величини їхнього енергетичного потенціалу (інформації та її значущості). Зміна інформації полягає у зміні її змісту, зміна (збільшення чи зменшення) енергетичного потенціалу – в підвищенні чи пониженні ступеня значущості того, що закладено в цій інформації. Що більша величина негативного енергетичного потенціалу в емоційній сфері, тим потужніший деструктивний процес перебігає в ній.

Подальших розвідок потребують питання про яву психоемоційної депривації у людей різного віку та різних професій, її впливу на розвиток, соціалізацію, адаптацію, професійне вигорання, креативність тощо, а також розроблення інструментарію оцінки рівня розвитку психоемоційної депривації у людей різного віку.

Література:

1. Алексеев Е.Г. Личность в условиях психической депривации : учебное пособие. Санкт-Петербург : Питер. 2009. 96 с.
2. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений. Люди, которые играют в игры. Психология человеческой судьбы / пер. с англ. Минск : ПРАМЕБ. 1992. 383 с.
3. Варій М.Й. Психологія особистості : підручник. Львів : Видавництво Львівської політехніки. 2016. 608 с.
4. Варій М.Й. Психіка людини у психоенергетичній концепції. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, V (54), Issue: 126, 2017. С. 65–71.
5. Варій М.Й. Псі-програми – знаряддя утворень і перетворень у психіці людини. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, V(62), Issue: 142, 2017. С. 77–81.
6. Гошовський Я.О. Психолого-педагогічні основи ресоціалізації депривованих підлітків : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07. АПН України, Інститут психології імені Г.С. Костюка. Київ. 2009. 464 с.
7. Дмитриев Ю.А. Пенитенциарная психология / Ю.А. Дмитриев, Б.Б. Казак. Ростов-на-Дону : Феникс. 2007. 681 с.
8. Ержабкова Б. Вибрані питання соціальної педагогіки. Дрогобич : Вимір. 2003. 364 с.
9. Лангмейер И., Матейчек З. Психическая депривация в детском возрасте / пер. с чехосл. Г.А. Овсянникова. Изд. 1-е русск. Прага. ЧССР : Авиценум. Медицинское издательство. 1984. 334 с.
10. Benjamin J.D. Some developmental observations relating to the theory of anxiety. *J. Amer. Psychoanal. Ass.* No. 9. 1967. P. 652–668.
11. Bowlby J. Maternal care and mental health. *Bulletin of the World Health Organization*, 1951. No. 3. P. 355–533.
12. Bowlby J. *The Nature of the Child's Tie to His Mother*. London. 1958.
13. Bowlby J. *Grief and Mourning in Infancy and Early Childhood*. London. 1960.
14. Dunbar G. *Emotions and bodily changes* (4th ed.). New York : Columbia University Press. 1954.
15. Freud A., Burlingham D.T. *Infants without Families*. New York : Internet. Univ. Press. 1944.
16. Gewirtz J.L., Baer D.M. Deprivation and satiation of social reinforcers as drive conditions. *J. Abnorm. Soc. Psychol.* No. 56. 1958. Pp. 165–172.
17. Goldfarb W. Effects of early institutional care on adolescent personality. *J. Exp. Educ.* No. 12. 1943. Pp. 106–129.
18. Goldfarb W. Psychological privation in infancy and subsequent adjustment. *Amer. J. Ortho-psychiat.* No. 15. 1945. Pp. 247–255.
19. Spitz R.A. Hospitalism. An inquiry into the genesis of psychiatric conditions in early childhood. *Psychoanal. Stud. Child.* No. 1. 1945. Pp. 53–74.
20. Spitz R.A. Hospitalism. A follow-up report. *Psychoanal. Stud. Child.* No. 2. 1946. Pp. 113–117.
21. Spitz R.A. *La premiere annee de la vie de l'enfant. Genese des premieres relations objectales*. Paris : Presses Univ. de France. 1958.
22. Terletska Yu. Psychic deprivation in scientific terms. Development trends in pedagogical and psychological sciences: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine : monograph / edited by authors. 2nd ed. Riga, Latvia : "Baltija Publishing". 2018. Pp. 437–463.
23. Varii M. The human psyche: psychic and energetic approach. Development trends in pedagogical and psychological sciences: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine : monograph / edited by authors. 1st ed. Riga, Latvia : "Baltija Publishing". 2018. Pp. 111–139.

Terletska Yu. M. Psychic and emotional human deprivation: main aspects

The essence and main aspects of psychic and emotional deprivation of a person which negatively affects its development, socialization, behavior and activity are grounded in the article. It is scientifically proven that psychic and emotional human deprivation is more or less a destructive process of functioning of the emotional

sphere of its psyche, which is caused either by the total absence or long-term lack of positive emotions and feelings which should generate a significant object, or prolonged dissatisfaction with the significant emotional needs of the other sides of life, which gives rise to persistent negative emotions and feelings in the emotional sphere, whose energy potential, dominated by the positive, is served in the processes of operational and functional activity of the human psyche and through it influences its development, adaptation, socialization, behavior and activity. The destructive process of functioning of the emotional sphere of the human psyche is caused by the influence of accumulated negative energy potential in it, the magnitude of which exceeds the positive. This process adversely affects the functioning of both the emotional sphere and the entire psyche through the influence on the psychic of its various spheres, changing the magnitude of their energy potential (information and its significance). The greater the negative energy potential in the emotional sphere, the more powerful destructive process runs into it and the more significant it carries on to other spheres on the psyche. Such a destructive process arises from: 1) the complete absence or prolonged lack of emotions and feelings that generates significant object (individual, family, social group, educational institution, labor collective, place of residence, economy, society, motherland, etc.) due to the absence or rupture of emotional connections with it; 2) the conditions of long-term dissatisfaction with the significant emotional needs of other directions of life for a person (for example, a professional activity that one is indifferent to or feels disgust; personal life that has not happened; self-affirmation, accumulation of material values, collecting, romanticism, extreme, pleasure, etc.). In general psychic and emotional deprivation is peculiar to as well a child as an adult.

Key words: *psychic human deprivation, emotional sphere of man, emotions and feelings as inner psychic, energy potential of emotions and feelings, functioning of human psyche, destructive process of functioning of the emotional sphere of man.*